

Sisällys

Kirjoittajat.....	9
Matkalla pessimismipedagogiikan äärille.....	12
<i>Paula Vaskuri, Maija Saviniemi, Merja Maikkola ja Milla Kinnunen</i>	

OSA 1 PESSIMISMI PEDAGOGIIKAN YLEINEN PERUSTA

Suuntana rakkaus Empaattinen pessimismi yhteisön ammattitaitona.....	24
<i>Maija Lanas</i>	
”Meen varmaan taas ihan kipsiin!” Psykologinen turvallisuus oppimisessa.....	39
<i>Virpi Pietikäinen ja Niina Susan Sassali</i>	
Tämän kaiken on täytynyt heijastua lasteni käytökseen! Mitä oman epätäydellisyiden hyväksyminen voi opettaa kasvattajalle.....	67
<i>Juha T Hakala</i>	
Älä rakasta työtäsi liikaa Kuusitoista neuvoa käytännön työelämään.....	80
<i>Maija Saviniemi</i>	
Riisuisinko supersankariviittani? Esihenkilötyössä tunteita ei voi piilottaa.....	95
<i>Paula Vaskuri</i>	
Ei kai rehtorillakaan aina tarvitse olla hyvä päivä? Positiivisen johtamisen perusteet pessimisteille.....	111
<i>Sanna Wenström</i>	

OSA 2

PESSIMISMI PEDAGOGIIKKA ERI OPPIAINEISSA JA OPETUSMENETELMISSÄ

Pakkobulle ei maistu mulle eikä sulle Millä eväillä ruotsia opetetaan ja opitaan?.....	130
<i>Elisa Risto ja Eero Talonen</i>	
Olipa hyvä virhel Virheiden mahdollisuudet kielen oppimisessa.....	145
<i>Sisko Brunni</i>	
Voiko koululaiset saada osoittamaan mieltään lukemisen puolesta? Kohtuullista lukuintoa.....	158
<i>Minna Sääskilahti</i>	
Kukaan mitään kymmenessä minuutissa opi Oppimisen mikrohippuset.....	173
<i>Jaana Suviniitty</i>	
"Voi että mä oon tyhymä!" Vertaisoppiminen voimavarana.....	188
<i>Hanna Alaniska ja Merja Maikkola</i>	
Epäonnistuuko etäopetus? Korona ja etäopetuksen mustat joutsenet.....	207
<i>Paula Vaskuri</i>	

OSA 3

PESSIMISMIPEDAGOGISIA NÄKÖKULMIA KOULUMAAILMAAN

Kodin ja koulun yhteistyö – tuomittu epäonnistumaan?.....	226
--	-----

Teija Kähkönen

"Kyllähän nää tiiät, ettei meistä mittään professuureja tuu." Oppilas ja erityisopettaja riittävän hyvää määrittelemässä.....	243
--	-----

Heini Järvenpää

"Kannattaako yhden opiskelijan takia hissiä rakentaa?" Saavutettavuuden toteutuminen koulutuksessa.....	255
--	-----

Iiris Hoppo

Armollisuus ei tule pyytämättä Lukiolaiset suorittamisen ristipaineessa.....	269
---	-----

Maija Saviniemi ja Milla Kinnunen

Missinhymy naamalle ja käytävälle hiihtelemään Miten selvitä hengissä rehtorin ja lehtorin työssä.....	290
---	-----

Maija Saviniemi

Uhka vai uusi näkökulma? Pessimismipedagogiikan hyödyntäminen jatkuvasti muuttuvassa ammattillisessa koulutuksessa.....	314
---	-----

Sanna Velin

Käynnistitkö jo tietokoneen uudelleen? Opetuksen tietojärjestelmien ylläpito ja digipedagoginen tuki.....	328
--	-----

Katja Lempinen ja Matias Nevaranta

Matka pessimismipedagogiikan ääriellä jatkuu.....	341
---	-----

Maija Saviniemi, Paula Vaskuri, Merja Maikkola ja Milla Kinnunen

Liite: Pessimismipedagogiikan synty.....	348
--	-----

Kirjoittajat

Hanna Alaniska on ainainen kehittäjä ja kaikesta innostuja, jota kalvaa ikuinen riittämättömyys.

Sisko Brunni on intomielinen pollyanna, joka kuitenkin yön pimeinä tunteina valvoo maailman murheiden ja tekemättömien töiden vuoksi.

Juha T. Hakala uskoo, että pessimismi, kun siihen tottuu, on vähintään yhtä järkevää ja luontevaa kuin perusteeton optimismi. Sitä paitsi se tarjoaa optimismia useammin varteenotettavan takaoven.

Iiris Hoppo on hyväuskoinen humanisti, joka osaa kaikkea mutta ei mitään niin hyvin, että kehtaisi muille näyttää.

Heini Järvenpää on toiminnanohjauksen puutteidensa kanssa painiskeleva erityisopettaja, joka kuvittelee ehtivänsä saada maailman kuntoon viimeistään huomenna. Läksynä on oppia, että valmis keskinkertainen on usein keskeneräistä parempi.

Milla Kinnunen näkee epäonnistumisen mahdollisuuksia kaikilla ja siitäkin huolimatta uskoo tai toivoo, että asiat onnistuvat parhain päin. Hän innostuu helposti ja kehittelee ideoita mutta lähtökohtaisesti toivoo, että joku muu toteuttaisi ne ja saattaisi loppuun.

Teija Kähkönen on opettaja ja pappi, joka kavahtaa oikeaoppisuutta ja kaikkien todennäköisyyksien vastaisesti luottaa, että lopulta kaikki kääntyy hyväksi. Hän on parantumaton optimisti ajan ja iankaikkisuuden suhteen.

Maija Lanas oli kerran niin innoissaan yhtä aikaa jatkamassa keskustelua ja poistumassa siitä, että hän sulki autonsa oven, kun hänen oma puhuva päänsä oli yhä oven välissä. Hän sai kuhumun. Tämä kaava toistuu hänen elämässään.

Katja Lempinen on pehmopessimisti, joka uskoo asioiden aina järjestyvän: ei aina niin kuin itse toivoisi mutta kuitenkin tavalla tai toisella. Eikä yleensä sillä parhaalla...

Merja Maikkola innostuu helposti kaikesta kivasta, ja se tuo mukanaan jatkuvia aikatauluhaasteita. Vuosien varrella hän on oppinut olemaan hieman armollisempi itseään ja omia vaatimuksiaan kohtaan, mutta työn tekeminen itsensä kanssa jatkuu.

Matias Nevaranta on (tarpeettoman) rasittava toimistoritari, joka vaikuttaa enimmäkseen etänä. Silloin kukaan ei ole kuulemassa työpäivän kommenttiraitaa.

Virpi Pietikäinen on liian nopeasti kaikesta innostuva, huoli-energialla ladattu itsensä ruoskija ja toipuva miellyttäjä.

Elisa Risto on hyvissä ajoin aloittaja (koska kuitenkin matkaan tulee mutkia) ja sarjaunohtaja asioissa, joita hän lupaa ”tarkistaa seuraavalle luennolle”. Hän voi helposti käyttää tuntikausia pilkunviilaukseen, jonka lopputulosta ei kukaan muu edes huomaa.

Niina Susan Sassali on käytettävissä olevan ajan suhteen loputtoman likinäköinen. Hän on taivaanrannan taiteilija, joka heittäytyy täysillä mahdollisuuksiin uuvuttaa itsensä. Lisäksi hän on Itsetunto nilkkoihin -kerhon perustajajäsen ja yhdenvertaisuus-

idealisti, joka kuitenkin aidosti uskoo maailman paranevan keskustelu kerrallaan.

Maija Saviniemi on aikatauluoptimistinen kroonikkokyyneikko. Hän muistaa kannustaa muita yltämään – koska ”altamaan” ei liene käytössä oleva sana – kasin suoritukseen mutta unohtaa sen helposti itse.

Jaana Suviniitty on kohtuuton kaikessa, mihin ryhtyy, ja hän kärsiikin kroonisesta aikapulasta.

Minna Sääskilahti pyrkii varautumaan kaikkeen mahdolliseen ja pakkaa siksi parin päivän vaellukselle rinkaansa 20 kiloa tavaraa. Unohtaa kuitenkin vessapaperin.

Eero Talonen on älyttömyyksistä innostuja ja totuudella lannistaja, joka sorkkii sinne ja tänne, toimii ennen ajatusta, kompuroi nokkeluuteensa ja kyllästyy ennen aikojaan, mutta joskus myös selviytyy – kuin ihmeen kaupalla.

Paula Vaskuri opettelee ikuisesti erottamaan olennaisen epäoleellisesta, rajaamaan ja sanomaan liian innostavillekin asioille ei. Oppimismatkalla riittävän hyvän – siis reilusti riittävän ja kulloinkin välttävän – jatkuva tuottaminen opettaa nöyrästi armollisuuteen itseä ja muita kohtaan.

Sanna Velin on ristiriitainen pessimisti, joka näkee kaikessa epäonnistumisen mahdollisuuden. Joissakin tilanteissa se innostaa, toisissa lannistaa. Hän on kaikesta huolimatta sinnikäs oppija, vaikka oppiminen usein tapahtuu jäseniä rasittavan kompuroinnin seurauksena.

Sanna Wenström tekee kaiken vauhdilla ja isolla pensselillä, ja asiat tупpaavat muutenkin lähtemään tavalla tai toisella lapasesta.

Matkalla pessimismi- pedagogiikan äärille

*Paula Vaskuri, Maija Saviniemi,
Merja Maikkola ja Milla Kinnunen*

Kahvipöytäkeskustelusta kirjaksi. Istuimme syksyllä 2019 yhteisessä pöydässä oululaisravintola Hellassa erään rekrytointiprosessin päätteeksi. Keskustelu polveili asiasta toiseen. Maija kertoi menneestä elämästään Puolangan pessimismipiireissä, Merja kokemuksistaan Oulun yliopiston yliopistopedagogiikan opettajana ja Paula erilaisista sattumista työssään digipedagogiikan kehittämisen parissa. Huomasimme monenlaisia yhtymäköhtä teemoissa, viittailimme toistemme kokemuksiin ja viihdytimme itseämme nokkelilla havainnoilla elämästä, opetuksesta ja pessimismistä.

Luulimme keskustelua kevyeksi läpänheitoksi, mutta nyt jo kirjoitamme kirjaa pessimismipedagogiikasta. Tämä kirja on vastaus yllättäviin yhteydenottoihin ja pyyntöihin, joita olemme saaneet pessimismipedagogiikasta puhuessamme. Monien mielestä olemme onnistuneet sanoittamaan opetukseen aivan olennaisesti liittyviä tunteita ja kokemuksia, sillä seuraavat kommentit ovat

käyneet meille tutuiksi: Raikas näkökulma tarkastella opetusta ja oppimista! Kaikki tunteet ovat tärkeitä! Onpa helpottavaa! Tässä kirjassa tutkitaan, miten pessimismipedagogiikka soveltuu työkaluksi erilaisiin opetusalan tilanteisiin. Matkastamme tähän pisteeseen ja Millan liittymisestä joukkoon kerrotaan tarkemmin kirjan liitteessä.

Olemme huomanneet laajemminkin julkisuudessa pessimismipedagogiikan kaltaista ajattelua. Armollisuuden ajatus nousee esille monissa kirjakauppojen hyllyille ilmestyvissä itsensä kehittämisen kirjoissa ja psykologisissa pohdinnoissa esimerkiksi itsemyötätunnosta. Paikoin puhutaan siitä, kuinka pelkkä vahvuusajattelu ja positiivisuuden sokea korostaminen uuvuttavat ja jättävät varjoonsa puolet elämästä: tunteet, jotka jokainen meistä joutuu käsittelemään pettymysten ja epäonnistumisten hetkellä. Emme selvästikään ole pessimismipedagogisten ajatustemme kanssa yksin. Vaikka jokainen meistä tuntee ja tunnustaa myös positiivisen pedagogiikan ja vahvuusajattelun edut, meitä kiinnostavat näiden rinnalla elämisen synkätkin sävyt oppimisen ja kehittämisen polttoaineena. Tärkeä lähtökohta on se, että jokainen saa olla sellainen kuin on. Pessimistikin voi kokea ajattelutapansa olevan vahvuus.

Tuntuu siltä, että keskustelu työn tekemisen tavoista on polarisoitumassa. Toisaalta kannustetaan tekemään jatkuvasti vähän paremmin, ylittämään itsensä ja menestymään kilpailussa. Toisaalta koko ajan voimistuu myös vastakkainen näkemys, joka korostaa armollisuutta ja tiedostaa sen, että työelämän vaatimukset voivat uuvuttaa. Itsensä ylittäminen kohtaa *quiet quittingin* eli aiempaa rennomman suhtautumisen töihin. Työt kyllä hoidetaan, mutta työ ei voi olla koko elämän keskipiste. Puhuvatko nämä vastakkaiset näkemykset toistensa ohi? Olisiko mahdollista löytää yhteistä kosketuspintaa? Hyvinvoiva työntekijä on tehokas, mut-

ta itsensä liian lujille paneva ei ole, vaikka kuinka yrittäisi. Työn tekeminen huonosti vie motivaation tehdä töitä enää ollenkaan. Sen sijaan riman hallittu madaltaminen vapauttaa voimavaroja myös palautumiseen ja muuhun kuin työntekoon.

Ajassamme liikkuu yhtä aikaa pessimismipedagogiikan kanssa esimerkiksi downshiftaukseen, elämän hidastamiseen ja uupumisesta toipumiseen liittyvää retoriikkaa. Aihepiiristä on kirjoitettu lukuisia kirjoja, kuten *Alisuorittajan manifesti – opas vaatimattomiin suorituksiin ja hyvään oloon, Eniten vittuttaa* -kirjasarja, *Vähemmällä enemmän, Uuvuksissa ja Kaikki on hyvin*. Kaikissa avainasiana on riittäminen. Puhutaan myös konmarituksesta, karsimisesta ja minimalismista. Samankaltaisen ajattelun löytyminen rohkaisi meitä entisestään syventymään pessimismipedagogiikkaan.

Armollisuutta opettelemassa

Pessimismi ei ole uusi ajattelutapa. Voi aivan hyvin olla, että epäileväinen asenne kuuluu olennaisena osana ihmiskunnan historialliseen jatkumoon. Yksi kuuluisimpia pessimistejä lienee 1800-luvulla vaikuttanut saksalainen filosofi Arthur Schopenhauer, jonka mukaan elämä sinänsä on julmaa ja tarkoituksetonta. Myös jo 2 500 vuotta sitten muotoutuneen buddhalaisuuden mukaan elämä on kärsimystä eli kaikkea ikävää, turhauttavaa, epätäydellistä ja epätydyttävää. Kärsimys syntyy liiallisesta halusta pyrkiä pois tuosta ikävästä, ja kärsimys lakkaa, kun hyväksymme kärsimyksen sellaisenaan.

Tämä on ydinajatus myös pessimismipedagogiikassa: pettymysten mahdollisuuteen nöyrytyminen tuo mukanaan armol-

lisuuden ja vapauden. Niin kuin buddhalaisuuskaan ei opeta välinpitämättömyyttä vaan oikea-aikaista irti päästämistä turhasta kamppailusta, pessimismipedagogiikkakin korostaa tunteiden käyttöä oppimisen voimana epäonnistumisten hetkellä. Satunnaisesta onnistumisesta seurannut häivähdys hyvää oloakin korostuu, kun rinnalle hyväksyy vääjäämättömän pettymyksen kitkeryyden.

Pessimismipedagogiikka nostaakin esiin kaikenlaisten tunteiden merkityksen oppimisessa. Oppimiseen kuuluvat positiivisten tunteiden rinnalla myös epämieluisat tunteet, kuten riittämättömyys, turhautuneisuus, jopa viha ja suru. Nämä tunteet ovat aina tosia, vaikka toinen vieressä kuinka kannustaisi painamaan vain eteenpäin – ilo pintaan, vaikka sydän märkänis. Pessimismipedagogiikka tähdentää, että oppimisessa myös negatiivisia tunteita käsittelemällä itsetuntemus lisääntyy ja taidot voivat kasvaa. Tunteita ei pidä tukahduttaa. Myös epämielilyttäviltä tuntuvia tunteita on lupa kokea ja ilmaista, mutta niihin ei kannata jäädä vellomaan. Monelle tuttu sanonta ”leuka rintaan ja kohti uusia pettymyksiä” on pessimismipedagogiikkaa puhtaimmillaan.

Pessimismipedagogiikan ytimessä oleva armollisuus rakentuu itsemyötätunnosta ja empatiasta niin itseä kuin muita kohtaan. Armollisuus on hyväksyntää. Se on tyytymistä siihen, mitä on nyt. Armollisuutta voi olla opetustilanteessa silmänräpäys, kun opettaja huomaa, ettei hänen kuningasideansa toimikaan, ja hän vaihtaa strategiaa. Itseensä armollisesti suhtautuva ymmärtää ottaa vastaan myös mokat lahjoina, joiden avulla pääsee yhtä koke-musta rikkaampana eteenpäin. Armollisuus muita kohtaan taas antaa ympärillä oleville ihmisille luvan olla omia persooniaan ja yhtä keskeneräisiä kuin itse on.

Pessimismipedagogiikan luontevin ympäristö on luottamuk-sellinen ilmapiiri, jossa voi jakaa epäonnistumisia onnistumisten

rinnalla. Uusien ideoiden ehdottaminen, tunteiden ilmaiseminen, erilaisia näkökulmia esiin nostava keskustelu, riittämättömyyden esille tuominen ja mikä tahansa oppimista tukeva ja yhteistyötä rakentava toiminta onnistuu vain luottamuksellisessa ilmapiirissä, jossa vallitsee psykologinen turvallisuus. Silloin on vapauttavaa kertoa omista virheistä ja nauraakin niille. Pessimismipedagogiikan yksi elementti onkin huumori, jonka avulla epäonnistumiset voidaan käsitellä. Pessimismipedagogi ei ole tosikko. Kevennysten käyttö auttaa tunteiden käsittelyssä: se voi olla tapa osoittaa armollisuutta, ja toimivinta se on luottamuksellisessa ilmapiirissä tutun ryhmän kanssa. Pessimismipedagogiikan ydintä läpäiseekin pilke silmäkulmassa -ajattelu, ja esimerkiksi liioittelu, kärjistyminen, sarkasmi ja paisuttelu ovat omiaan pessimistiselle ajattelulle.

Mitä pessimismipedagogiikka ei ole

Ennen kuin sukellamme syvemmälle pessimismipedagogiikan tarkasteluun, on syytä vielä hetki sinnitellä pessimismipedagogisella tasapainolaudalla. Pesunkestävä kyyninen pessimisti saattaa luisua ajattelussaan äärimmäisyyksiin ja pitää omia tai oppijoiden taitoja olemattomina ja onnistumisen mahdollisuuksia minimaalisinä. Pahimmillaan epäileväisyydestä voi tulla jopa lannistamisen ja itsetunnon tuhoamisen ase. Pessimismipedagogiikka ei missään nimessä tähtää alistamiseen, kyynisyyteen eikä toivotonmuuteen. Pessimismipedagogi ei mitätöi eikä tuomitse. Sen sijaan pessimismipedagogiikassa yhdistyvät pedagogiikka eli oppimiseen ja kehittymiseen tähtäävä tavoitteellinen toiminta sekä pessimismi eli näkemys, että maailmassa on voimia, jotka johtavat

epäonnistumisiin ja pettymyksiin. Pessimismipedagogi ymmärtää, että oppimisen ja elämän polku on mutkainen, ja hyväksyy pettymykset, takapakit ja niiden aiheuttamat tuskaisetkin tunteet – ja niistä huolimatta jatkaa eteenpäin.

Pessimismipedagogiikka saatetaan myös virheellisesti yhdistää jatkuvaan riman alittamiseen. Sitä pessimismipedagogiikka ei ole. Pessimismipedagogiikka ei tarkoita tavoitteettomuutta tai luovuttamista vaan sitä, että edistymiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen suhtaudutaan lempeämmin ”seiska riittää” -asenteella. Pessimismipedagogi uskaltaa asettaa tavoitteet vaikka taivaisiin, koska hän ei pelkää epäonnistumista. Hän ajattelee, että jos tavoitteissa päästään edes puoliväliin, on jo menty eteenpäin ja päästy pitkälle. Toisaalta pessimismipedagogi voi myös hallitusti madaltaa rimaa. Edessä ei siinnä pelottava pettymys vaan armollisuus ja rohkea erilaisten tunteiden kohtaaminen.

Lisäksi on syytä erottaa toisistaan pessimisti henkilötyyppinä ja persoonallisuuspiirteenä sekä pessimismi toimintafilosofiana. Pessimismiä ei tiettävästi ole juurikaan tutkittu tämän kirjan edustamasta toimintafilosofisesta pessimismipedagogisesta näkökulmasta. Sen sijaan tutkimusta on paljonkin toimintakulttuurien tutkimuksen, yleisen pedagogiikan, virheiden tekemisen ja käsittelyn, johtamisen ja psykologian aloilta. Tätä tutkimusta voi soveltaa toiminnalliseen pessimismipedagogiikkaan, ja jonkin verran sitä käsitellään myös tämän kirjan artikkeleissa.

Pessimistejä henkilötyypeinä ja pessimismiä persoonallisuuspiirteenä tarkastelevissa tutkimuksissa on havaittu muun muassa, että pessimistit ovat optimisteja sairaampia ja lyhytikäisempiä. Voisikin ajatella, että kansanterveyden kannalta on hyvin arveluttavaa levittää pessimismipedagogiikan sanomaa. Pessimismissä on kuitenkin aste-eroja, eikä aina ole selvää, milaista pessimismin muotoa tutkimusten osallistujat kulloinkin

ovat edustaneet. Toisaalta perfektionistitutkijat Heta Tuominen ja Markku Niemivirta huomauttavat, että jatkuva pinnistely parhaaseen suoritukseen ja ainainen virheiden välttely voi tehdä ihmisestä onnellisen sijaan jatkuvan tyytymättömän murehtijan. Pessimismi ei siten olisikaan terveysriski vaan päinvastoin, toteaa Niemivirta: ”Onnistumisen tai tyytyväisyyden kokemukset ovat hyvinvoinnin kannalta kriittisiä.”

Paine positiiviseen ajatteluun voi tehdä pessimismiin taipuiset henkilöt vain entistä onnettomammiksi. Pessimisti nimittäin saattaa helposti ajatella epäonnistuneensa myös positiivisissa ajatuksissaan, sanoo onnellisuusprofessori Markku Ojanen. Kun pessimisti saa vapauden odottaa pahinta ja usein asiat loppujen lopuksi sujuvatkin hyvin, luvassa on iloisia yllätyksiä. Ojanen pohtii, ovatko onnellisuuden taustalla paremminkin positiiviset teot kuin positiiviset ajatukset. Siksi pessimismipedagogiikkakin on – välillä kuin ihmeen kaupalla – työn voimavara!

Sitä paitsi pessimismipedagogin ei tarvitse olla pessimisti – eikä usein opetuslalla oleva olekaan. Kuten edelläkin lyhyesti kuvataan, opetus ja pedagogiikka ovat lähtökohtaisesti tavoitteellista toimintaa ja tähtäävät kehitykseen. Pessimismipedagogi vaalii myönteisesti kasvuun suhtautuvaa optimistista toimintaa. Tavoitteellisesta toiminnasta ja hyvistä yrityksistä huolimatta kaikki oppilaat eivät kuitenkaan opi kaikkia oppimistavoitteita eivätkä kasva vahvaan yhteiskunnan jäsenyyteen. Optimistikin voi ottaa työkalukseen pessimismipedagogisen toimintafilosofian ja antaa tilaa tavoitteiden täyttymiselle monin tavoin.

Pessimismipedagogiikan idea lyhyesti

Pessimismipedagogiikka voidaan määritellä opettajan ja oppijan kaikkia tunteita hyödyntäväksi työtavaksi, jossa tavoitteiden suuntaan edetään armollisesti. Pessimismipedagogi pyrkii varautumaan epäonnistumisiin, mutta samalla hän hyväksyy ne vääjäämättömäksi osaksi oppimisprosessia. Pessimismipedagogiikka pohjautuu psykologisen turvallisuuden rakentamiseen, sillä vain luottamuksellisessa ilmapiirissä voidaan oppia ja jakaa kokemuksia. Kaikki tunteet sallivassa ilmapiirissä tilaa on myös positiivisuudelle: positiivinen psykologia ja pessimismipedagogiikka ovatkin toistensa sisaria siinä, missä valo on aina varjon kumppani.

Pessimismipedagogi luo ympäristön, työkalut ja läsnäolon, joiden avulla opitaan ymmärtämään, ettei epäonnistumisia tarvitse hävetä tai piilotella. Sen sijaan niistä on mahdollista oppia lisää ja siten vahvistaa käsitystä itsestä ja lisätä itsemyötätuntoa. Pessimismipedagogiikan keskiössä ovatkin kaikenlaisten tunteiden tunnistaminen ja hyödyntäminen, armollisuus ja luottamuksellisuus. Parhaimmillaan oppimista helpottaa myös pilke silmäkulmassa. Pessimismipedagogiikkaa voidaan soveltaa kaikkeen oppilaitoksissa tapahtuvaan työhön: opetukseen, kehittämiseen sekä työyhteisön rakentamiseen ja vahvistamiseen.

Jotta pystymme tarkastelemaan pessimismipedagogiikkaa useista näkökulmista ja testaamaan sen toimivuutta arkisessa työssä, on nyt aika tässä teoksessa siirtyä eteenpäin. Kanssamme pessimismipedagogiikkaa tutkiskelemaan olemme saaneet joukon kokeneita eri kouluasteiden pedagogeja, joita yhdistää pessimismipedagoginen elämänasenne. Kirjan artikkelit pohjautuvat käytännön kokemuksiin opetuksesta, oppimisesta ja niiden tutkimuksesta. Kirja jakautuu kolmeen osaan käsittelemään pessimismipedagogiikan yleistä perustaa, pessimismipedagogiik-

kaa eri oppiaineissa ja opetusmenetelmissä sekä pessimismipedagogisia näkökulmia koulumaailmaan. Toiveenamme on, että artikkelit antavat käytännön vertaistukea opettajan työhön sekä konkreettisia vinkkejä ja ideoita arkeen. Toivottavasti teoksemme myös lisää armollisuutta itseä ja muita kohtaan.

Lähteitä ja lisälukemista

- Ausubel, D. P. 1968. Educational psychology: a cognitive view. Holt, Rinehart and Winston.
- Bennet, R. 2012. Alisuorittajan manifesti – opas vaatimattomiin suorituksiin ja hyvään oloon. Suom. S. Aava. Sammakko.
- Biggs, J. 1996. Enhancing teaching through constructive alignment. Higher Education 32, 347–504.
- Biggs, J. & Tang, C. 2007. Teaching for quality learning at university: what the student does. The Society for Research into Higher education & Open University Press.
- Dunderfelt, T. 2010. Ilon psykologia. PS-kustannus.
- Edmondson, A. 1999. Psychological safety and learning behavior in working teams. Administrative Science Quarterly 44 (2), 350–383.
- Garnezy, N. 1991. Resiliency and vulnerability to adverse developmental outcomes associated with poverty. American Behavioral Scientist 34 (4), 416–430.
- Hakala, J. T. 2020. Vähemmällä enemmän. Miksi pienet askeleet ovat hyvää ja liiallinen kunnianhimo pahasta. Alma.
- Kettunen, J. & Saari, H. 2018. Huumori hoitajien työhyvinvoinnin ja työyhteisöviestinnän edistäjänä. Opinnäytetyö. Karelia ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/150971/Huumori%20hoitajien%20tyohyvinvoinnin%20ja%20tyoyhteisoviestinnan%20edistajana.pdf>

- Kylliäinen, A. 2009. Armoa työhön. Otava.
- Lutovac, S. 2019. Pre-service mathematics teachers' narrated failure: stories of resilience. *International Journal of Educational Research* 98, 237–244.
- Löytömäki, S. 2022. Aihetta huoleen. *Helsingin Sanomat* 21.9.2022. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000009039715.html>
- Moilanen, P. 2020. Pedagogy of pessimism meets the digital leapfrog of the corona spring. *Blogikirjoitus* 25.9.2020. <https://tieteen tekijat.fi/en/pedagogy-of-pessimism-meets-the-digital-leapfrog-of-the-corona-spring/>
- Nylund, M. 1996. Suomalaisia oma-apuryhmiä. Teoksessa A.-L. Matthies, U. Kotakari & M. Nylund (toim.) *Välittävät verkostot. Vastapaino*.
- Pasa & Atpo 2012–2021. *Eniten vituttua -kirjasarja*. Gummerus.
- Pessimismipedagogiikka-ryhmä Facebookissa. <https://www.facebook.com/pessimismipedagogiikka>
- Polo, T. 2013. Nauru institutionaalisissa tilanteissa tv-sarjassa *Poliisit*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201309121683.pdf>
- Pänkäläinen, M. 2019. Pessimism as a risk factor for coronary heart disease. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1298-5>
- Syrjäjä, H. 2015. Positiivinen ajattelu tekee pessimistin onnettomaksi. *Helsingin Sanomat* 24.12.2015. <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000002874567.html>
- Tuominen, S. 2020. Kaikki on hyvin. Riippumatta siitä, miten kaikki on. Otava.
- Uusitalo-Arola, L. 2019. *Uuvuksissa. Kirja sinulle, joka tahdot voimasi takaisin*. Tuuma.
- Vesa, P. 2008. Aineistolähtöinen teoria hyvää oloa ja työhyvinvointia edistävästä huumorista hoitajien keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/66537>

OSA 1

Pessimismipedagogiikan yleinen perusta

Johdannossa määrittelimme pessimismipedagogiikan kaikkia tunteita hyödyntäväksi työtavaksi, jossa korostetaan tavoitteiden suuntaan etenemistä armollisesti. Kirjan ensimmäinen osa tarkastelee pessimismipedagogiikkaa useista näkökulmista. Ensimmäisessä artikkelissa *Maija Lanas* tuo esiin kokeilevan kannanoton empaattisesta pessimismistä yhteisön ammattitaitona. Hänen mukaansa ongelmat voidaan kohdata vain ottamalla ne vastaan kokonaisina, ”kaikessa kurjuudessaan”. Teemaa jatkavat *Virpi Pietikäinen* ja *Niina Susan Sassali*, jotka käsittelevät pessimismipedagogiikalle keskeistä psykologista turvallisuutta. Turvallisuus on perustarve, joka täytyessään mahdollistaa oppimisen, edistää vuorovaikutusta ja helpottaa kaikenlaisten tunteiden ilmaisua.

Juha T. Hakala jatkaa pessimismipedagogiikan yleisen perustan tarkastelua artikkelissaan, jossa hän tuo esiin epäonnistumisten ja oman epätäydellisyyden hyväksymisen tärkeyttä. Hän kannustaa jättämään täydellisyyden tavoittelun ja tyytymään kympin sijasta joskus seiskaan, joskus jopa viitoseen. *Maija Saviniemi* tuo artikkelissaan lohtua meille elämän riepotehtävina oleville. Hän muistuttaa armollisuuden tärkeydestä ja opettaa muun muassa ärsytysbudjetin käyttöä.

Ärsytysbudjetille on tilausta, mikäli *Paula Vaskurin* kuvaukseen esihenkilötyön tunnemaailmasta on luottaminen. Vaskuri tuo esille kokemuksiaan niin tiimin tunneilmaston kuin esihenkilön omienkin tunteiden johtamisesta. Tunteilla on tärkeä tehtävänsä hyvinvoinnin, tiimihengen ja motivaation rakentamisessa. Pessimismipedagogiikan yleisen perustan tarkastelun tässä kirjassa päättää yllättävästi positiivisen pedagogiikan kouluttaja-kehittäjä *Sanna Wenström*. Hän luo katsauksia valon ja varjon leikkiin: voiko muka positiivinen pedagogiikka auttaa pessimismipedagogiakin epäonnistumaan armollisesti?

Osa 1 testaa ja havainnoi, pyörittelee ja katselmoi pessimismipedagogiikan olemusta useista eri näkökulmista. Kiintopiste on kasvatuksessa, opetuksessa ja oppilaitosten arjessa. Osa 1 juurruttaa pessimismipedagogista filosofiaa työelämän arkisiin tilanteisiin havaintojen, teorioiden ja kokemusten avulla.